

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Філософський факультет
Кафедра етики, естетики та культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана
філософського факультету
Комаха Д.Б.

2019 року

Заст. директора
ННІ «Інститут геології»

В.П. Демидов В.К.

«03» 03 2019 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРОФЕСІЙНА ТА КОРПОРАТИВНА ЕТИКА**

для студентів

галузь знань	10 Природничі науки
спеціальність	103 Науки про Землю
освітній рівень	Магістр
освітня програма	геологія геофізика геоінформатика гідрогеологія геологія нафти і газу

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2019/2020</u>
Семестр	I
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі: Рогожа Марія Михайлівна, д.ф.н., професор кафедри етики, естетики та культурології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ - 2019

Розробники: Рогожа Марія Михайлівна, д.ф.н., професор кафедри етики, естетики та культурології

Затверджено
«27» 08 2019 р.

Зав. кафедри етики, естетики та культурології
В.І. Панченко (Панченко В.І.)

Протокол № 1 від «27» 08 2019 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «30» серпня 2019 року № 2
Голова науково-методичної комісії І.І. Маслікова (Маслікова І.І.)

«30» серпня 2019 року

Схвалено науково - методичною комісією ННІ «Інститут геології»

Протокол від «03» вересня 2019 року № 1
Голова науково-методичної комісії В.К. Демидов (Демидов В.К.)

« » _____ 20 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – забезпечення системи знань про професійну і корпоративну етику в контексті прикладного повороту теорії моралі та з урахуванням соціально-нормативної конкретизації моралі в науках про Землю, зокрема освітніх програм «геологія», «геофізика», «геохімія і мінералогія», «геоінформатика», «гідрогеологія», «геологія нафти і газу», з'ясування специфіки методів етико-прикладних досліджень та етичних суджень й уміння їх використовувати у вирішенні конкретних аналітичних і дослідницьких завдань щодо моральних колізій в предметному полі своєї професії.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** методи філософських досліджень, основні поняття соціально-економічних досліджень.

2. **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо дилемних питань, обґрунтовувати власну світоглядну позицію щодо різноманітних актуальних суспільних та професійних проблем; самостійно ставити конкретні цілі і завдання наукових досліджень та реалізовувати їх за окремими напрямками фахової діяльності за допомогою обраних теоретичних підходів та методів, засвоєваних при вивченні дисциплін напряму; застосовувати одержані знання при вирішенні професійних завдань; застосовувати висновки сучасних соціально-економічних досліджень для здійснення експертизи конкретних соціально-політичних проблем у різних галузях науки та застосовувати одержані знання при вирішенні професійних завдань.

3. **Володіти елементарними навичками** наукового дослідження та управління інформацією; критичного ставлення та прогнозування стосовно політичних, економічних, культурно-мистецьких подій та явищ; використання іншомовних фахових інформативних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна «*Професійна та корпоративна етика*» належить до переліку обов'язкових дисциплін магістратури. Навчальна дисципліна спрямована на формування освіченого фахівця, етично компетентного і морально орієнтованого на сумлінне, свідоме й етично виважене виконання професійної діяльності. Визначається предметне поле професійної і корпоративної етик, їх місце в структурі етичного знання, особливості етичної регуляції професійної діяльності, етичні виміри професіоналізму. Прояснюється місія і структура етичної інфраструктури як інструменту управління цінностями у професійній і корпоративній діяльності, моделі та функції етичних підрозділів та етичних документів, зокрема етичного кодексу, етичний моніторинг та етичний аудит як контроль етичної діяльності. З'ясовуються основи корпоративної культури та моральні стандарти діяльності організації. Визначаються етичні засади інженерної діяльності, етичні кодекси у професії інженера, етичні дилеми у професії інженера. З'ясовуються ціннісні засади наукової діяльності в соціокультурній діяльності, ціннісно-нормативні засади діяльності вченого, етичні виміри співвідношення етики і технології, а також особливості соціальної відповідальності в науці.

Визначаються етичні виміри екологічних проблем сучасності, етапи формування екоетики, напрями її розвитку та принципи етичного ставлення до природи, особливості ставлення до природи як цінності в релігіях світу, ідейні витoki екологічної етики. Розглядається етичний потенціал моделей сталого розвитку, принципи збалансованого розвитку, етичні проблеми збалансованого розвитку України. Визначаються особливості прав людини і прав природи, специфіка громадських екологічних рухів, етичні виміри природоохоронної діяльності й енвайронменталізму, етичні виміри промислового впливу на природу, етичні дилеми ресурсів спільного користування.

4. Завдання (навчальні цілі) – надати студентам цілісне розуміння кола проблематики професійної та корпоративної етики як актуальних галузей знання та практики, специфіки методів етико-прикладних досліджень та етичних суджень й уміння їх використовувати у вирішенні конкретних аналітичних і дослідницьких завдань щодо моральних колізій в сучасних практиках предметного поля наук про Землю (освітніх програм «геологія», «геофізика», «геохімія і мінералогія», «геоінформатика», «гідрогеологія», «геологія нафти і газу»).

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумкові й оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	критерії розрізнення професійної та корпоративної етики	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота реферат	2
1.2	визначення предмету і завдань професійної етики	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота реферат	2
1.3	визначення предмету та завдань корпоративної етики	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2
1.4	змістовне наповнення понять «суб'єкт морального обов'язку» та «індивід як працівник»	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2
1.5	основи морально-нормативного забезпечення етики інженера	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2

.6	основи морально-нормативного забезпечення етики науки	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2
1.7	методи та механізми розв'язання основних моральних дилем сучасних практик за професійним спрямуванням	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2
1.8	шляхи подолання розриву між загальними моральними принципами та вимогами корпоративної етики за професійним спрямуванням	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2
1.9	місію етичних кодексів у професійній і корпоративній діяльності	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2
1.10	природу та функції міжнародних стандартів соціальної відповідальності	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2
1.11	специфіку впровадження корпоративної соціальної відповідальності в світовому та українському соціокультурному контекстах	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, модульна контрольна робота, реферат	2
1.12	Ідейні витoki екологічної етики	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	2

1.13	Екоетичні ідеї сучасності	Лекція, самостійна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	2
1.14	принципи етичного ставлення до природи	Лекції, самостійна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	2
1.15	Принципи сталого розвитку	Лекції, самостійна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	2
	Вміти:			
2.1	демонструвати знання спеціалізованої літератури із професійної і корпоративної етики	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	5
2.2	вести фахово етичну полеміку щодо актуальних питань соціальної моральної практики	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота	8
2.3	розуміти етичну проблематику професійної і корпоративної діяльності у предметному полі за фаховим спрямуванням	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	4
2.4	кваліфіковано виявляти моральні конфлікти в конкретних ситуаціях професійної діяльності	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	8

2.5	аргументовано вибирати рішення щодо відкритих дилемних моральних проблем за фаховим спрямуванням	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота	4
2.6	давати експертну оцінку мотивів, норм, ціннісних орієнтирів професійної та корпоративної поведінки та діяльності	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота	4
2.7	вирішувати етичні проблеми і дилеми наукової діяльності	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	4
2.8	Пояснювати місце екологічної етики в системі цінностей людини і суспільства	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	2
2.9	Аргументовано пояснювати етичну складову сталого розвитку	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	2
2.10	застосовувати основний понятійно-категоріальний апарат дисципліни при аналізі явищ і ситуацій у конкретних соціальних практиках за фаховим спрямуванням	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	5
2.11	застосовувати етичну аргументацію при вирішенні дилемних питань у соціальних практиках за фаховим спрямуванням	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	4
2.12	логічно і правильно міркувати, критично мислити, грамотно і переконливо будувати власну аргументацію на основі базових	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота,	письмове експрес-опитування, підсумкова	4

	знань про теорії та прийоми аргументації	підсумкова контрольна робота	контрольна робота, реферат	
2.13	Діяти у професійній діяльності на основі етичних міркувань	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	дискусії	2
	комунікація:			
3.1	демонструвати здатність до вільної комунікації мовою навчання;	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота	2
3.2	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої етичної літератури в підготовці до лекційних занять та написання реферату з дисципліни;	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	2
3.3	презентувати результати здійсненої самостійної роботи у вигляді повідомлень, реферату, презентацій, конспектів.	Лекції, самостійна робота, модульна контрольна робота, підсумкова контрольна робота	письмове експрес-опитування, підсумкова контрольна робота, реферат	2
3.4	брати участь у фахових дискусіях в процесі аудиторної роботи	Лекції	Дискусії	2
3.5	вести полеміку щодо проблем професійної і корпоративної етики на основі володіння понятійно-категоріальним апаратом теорії моралі	Лекції	Дискусії	2
3.6	спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/ видів економічної діяльності)	Самостійна робота	Дискусії	2
3.7	Цінувати і поважати різноманітність та мультикультурність	Самостійна робота	Дискусії	2
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу з дисципліни, вільно володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації	Самостійна робота	дискусії, реферат з теми за вибором	2

аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

10-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх двох частин та виконання самостійних робіт

7.2. Організація оцінювання:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 48 бали	Max – 80 балів
Експрес-опитування ¹	Протягом семестру	«1» x 8 = 8	«3» x 5 = 15
Доповнення, участь в дискусіях	Протягом семестру	«2» x 8 = 16	«3» x 8 = 24
Реферат на тему за вибором	Невеликий за обсягом (до 10 тис. знаків) текст аналітичного характеру, в якому студент викладає й самостійно інтерпретує заявлену проблему, висловлюючи власну точку зору (листопад)	«12» x 1 = 12	«21» x 1 = 21
Модульна контрольна робота	За першу змістовну частину курсу	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
Підсумкова контрольна робота		«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20

¹ у разі відсутності студента на лекції, розглянуті питання відпрацьовуються у письмовій формі. Загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 30% від семестрової кількості балів

Підсумкове оцінювання у формі заліку: підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як сума (проста або зважена) балів за систематичну роботу впродовж семестру. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. Таким чином, підсумкова оцінка складається із суми семестрової кількості балів та підсумкової контрольної роботи

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	36	24	60
Максимум	80	20	100

7.3. Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1. Професійна та корпоративна етика в контексті прикладного повороту в теорії моралі				
1	Тема 1. Професійна і корпоративна етика в структурі етичного знання	4		6
2	Тема 2. Професійна етика	2		4
3	Тема 3. Корпоративна етика та етична інфраструктура	2		4
4	Тема 4. Корпоративна соціальна відповідальність	2		4
5	Тема 5. Етика інженера	2		4
6	Тема 6. Етика науки	2		6
	Модульна контрольна робота	2		
Частина 2. Соціально-нормативна конкретизація моралі в науках про Землю				
7	Тема 7. Екологічна етика: етапи формування	2		4
8	Тема 8. Принципи екологічного ставлення до природи	2		4
9	Тема 9. Етичні виміри сталого розвитку	2		4
10	Тема 10. Від екологічних цінностей до еко-практики	2		5
11	Тема 11. Сфери екологічної відповідальності	2		5
12	Реферат на тему з дисципліни за вибором студента			10
	Підсумкова контрольна робота	2		
	ВСЬОГО	28		60

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – 28 год.

Самостійна робота – 60 год.

Консультації – 2 год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна: (Базова)

1. *Етика. Естетика.*: навч. посібник. / за наук. ред. Панченко В.І. – К.: «Центр учбової літератури», 2014 – 432 с.
2. *Назаров В.Н.* Прикладная этика. – М.: Гардарики, 2005.
3. *Основи корпоративної культури* / Ломачинська І.М., Рихліцька О.Д., Барна Н.В.; за ред. І.М.Ломачинської. – К.: Університет «Україна», 2011. – 281 с.
4. *Прикладна етика.* Навч. посібник / За наук. ред. Панченко В.І. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 392 с.
5. *Професійна та корпоративна етика* : навч. посіб. / В. Г. Нападиста, О. В. Шинкаренко, М. М. Рогожа та ін., за наук. ред. В. І. Панченко. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2019.
6. *Этика: Энциклопедический словарь* / под ред. Р.Г.Апресяна и А.А.Гусейнова. – М.: Гардарики, 2001. – 669 с.

Додаткова:

1. *Аболина Т.Г.* Прикладная этика: статус, проблемы, перспективы / Т. Г. Аболина // Соціальна етика: теоретичні і прикладні проблеми: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – С. 6–14.
2. *Аболина Т.Г.* Роль інтелектуалів в етичній експертизі: традиції і сучасність / Т.Г. Аболина // Вісник КНУКіМ: Зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 2. – С. 146–151.
3. *Аггацци Э.* Моральное измерение науки техники. – М.: Московский философский фонд, 1998
4. *Апресян Р.Г.* Метадисциплинарные проблемы прикладной этики / Р. Г. Апресян // Прикладная этика: КПД практичности. Ведомости. – № 32. – Тюмень: НИИ ПЭ, 2008. – С. 5–28.
5. *Апресян Р.Г.* Профессиональная, прикладная и практическая этики Вид на профессиональную этику // Ведомости Научно-исследовательского Института прикладной этики. Вып. 25: Профессиональная этика - Тюмень: НИИПЭ, 2004. - С. 160–181.
6. *Апресян Р.Г.* Экологическая этика /Р.Г.Апресян // Самоопределение университета: путь реально-должного /под ред. В. И. Бакштановского, Н. Н. Карнаухова. – Тюмень: НИИ ПЭ ТюмГНГУ, 2008. – С. 672–694
7. *Апресян Р.Г.* Этическая экспертиза: агент, предмет, процедуры /Р. Г. Апресян // Прикладная этика: экспертный потенциал. Ведомости. – №41. – Тюмень: НИИ ПЭ, 2012. – С. 105–121.
8. *Бакштановский В.И.* Прикладная этика: инновационный курс для магистр(ант)ов и профессоров (Часть вторая) /В. И. Бакштановский. –Тюмень: НИИ ПЭ ТюмГНГУ, 2012. – С. 223–267.
9. *Бакштановский В.И.* Профессионализм /В. И. Бакштановский // Этика образования. Ведомости. – №26. – Тюмень: НИИ ПЭ, 2005. – С.239–253.
10. *Бакштановский В.И., Согомонов Ю.В.* Введение в прикладную этику: монография / В. И. Бакштановский, Ю. В. Согомонов. – Тюмень: НИИ ПЭ ТюмГНГУ, 2006. – С. 178–200, 373–386.
11. *Бакштановский В.И., Согомонов Ю.В.* Этика профессии: миссия, кодекс, поступок / В. И. Бакштановский, Ю. В. Согомонов. – Тюмень: НИИ ПЭ ТюмГНГУ, 2005. – С. 13–221.
12. *Барбур И.* Этика в век технологии /И. Барбур [пер. с англ. А. Киселева]. – М.: ББИ, 2001. – 380 с.
13. *Благов Ю.Е.* Корпоративная социальная ответственность: эволюция концепции /Ю. Е. Благов. – СПб.: Изд-во «Высшая школа менеджмента», 2010. – 272 с.

14. *Борейко В. Е.* Прорыв в экологическую этику /В. Е. Борейко; изд. 4-е, доп. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2005. – 208 с.
15. *Васильевене Н.* Нефинансовые отчеты в процессах институционализации корпоративной социальной ответственности: достижения и недостатки /Н. Васильевене // Інформаційно-документальні комунікації в глобалізованому суспільстві: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 21-22 березня 2013 р. – К.: НАУ, 2013. – С. 151–153.
16. *Васильевене Н., Васильев А.* Этика организаций: институционализация ценностей в деловую жизнь / Н. Васильевене, А. Васильев // Соціальна етика: теоретичні і прикладні проблеми. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – С. 26–34.
17. *Демина Н. В.* Концепция этоса науки: Мертон и другие в поисках социальной геометрии норм /Н. В. Демина // Социологический журнал. – 2005. – №4. – С. 5–47/
18. *Джордж Р. Де Т.* Деловая этика / Пер. с англ.. – М.: ИГ «Прогресс»; ИД «РИПОЛ КЛАССИК», 2003. – Глава 1, параграф «Деловая этика и нравственность». – С.31-41/
19. *Етичний кодекс ученого України / Бюлетень Вищої атестаційної комісії України.* – 2010. – № 2(124).– С. 2–5.
20. *Зубец О.П.* Профессия в контексте истории ценностей // Этическая мысль. Вып. 4 / Отв. ред. А.А.Гусейнов. М.: ИФРАН, 2003. С. 103–120.
21. *Йонас Г.* Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації/Г. Йонас [пер. з нім. А. Єрмоленко, В. Єрмоленко]. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
22. *Капто А. С.* Профессиональная этика /А. С. Капто. – М.– Ростов-на-Дону: Изд-во СКАГС, 2006. – С. 7–35.
23. *Коновалова Л. В.* Прикладная этика (по материалам западной литературы)/Л.В.Коновалова. – Вып. 1: Биоэтика и экоэтика. – М.: ИФ РАН, 1998. – С. 53–210.
24. *Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика / Саприкіна М. А. та ін.; за заг. наук.ред. Редькіна О. С.* – К.: ТОВ «Фарбований лис», 2011. – с. 79–101, 131–135, 230–242.
25. *Ленк Х.* Ответственность в технике, за технику, с помощью техники / Х. Ленк // Философия техники в ФРГ. Сборник статей. – М.: Прогресс, 1989. – С. 373–392
26. *Марушевський Г. Б.* Этика збалансованого розвитку /Г. Б. Марушевський. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2008. – 440 с
27. *Нефінансова звітність: інструмент соціальної відповідальності бізнесу.* – К.: Інжиніринг, 2010. – 84 с. <http://www.globalcompact.org.ua/ua/rcenter/resources/33>
28. *Рекомендации этических принципах научной деятельности: Аналитический обзор и Проект Декларации о статусе научно-исследовательских работников // Акты Генеральной конференции. Восемнадцатая сессия. Париж, 17.10 – 23.11. 1974. – Т. 1: Резолюции. Париж: ЮНЕСКО, 1975. – С. 187–188*
29. *Рогожа М.М.* Моральна відповідальність вченого: розвиток ідеї і конкретизація змісту в суспільстві ризику /М. М. Рогожа// Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. – 2012. – №28 (41). – С. 180–186.
30. *Сидоренко Л.І.* Этика науки <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/etik-sidorenko.html>
31. *Сингер П.* Освобождение животных /П. Сингер. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2002. – 136 с.
32. *Сычев А.А.* Этика экологической ответственности. – М.:Альфа-М, 2016. – 320 с.
33. *Экологическая этика: Стратегия для устойчивого развития / под ред. Н. Васильевене, А. Юрчуконите.* – Вильнюс, Ун-т М. Ромериса, 2010. – 599 с.
34. *Этика и экология /отв. ред. Р. Г. Апресян.* – Великий Новгород: ИНИОН центр, 2010. – 368 с.
35. *Юдин Б.* Этическое измерение современной науки // Отечественные записки №7, 2002.